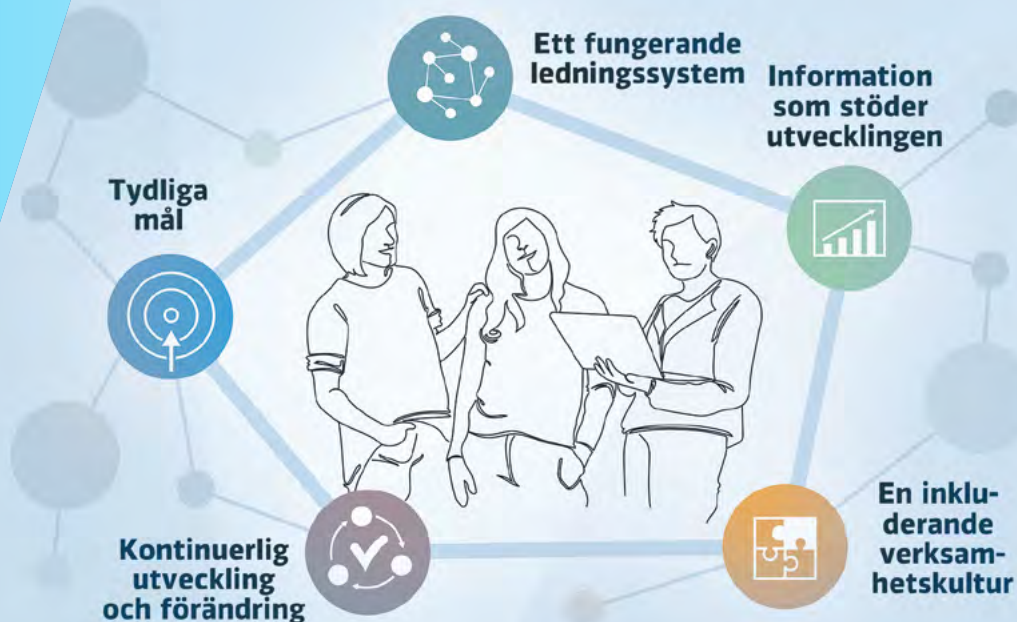

NATIONELLA CENTRET FÖR
UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

CENTRALA ELEMENT I KVALITETSHANTERINGEN INOM UTBILDNINGSSOMRÅDET

Sammanfattningar 11:2023
PUBLICERARE Nationella centret för utbildningsutvärdering
BILDER iStock
FIGURER OCH OMBRYTNING PunaMusta Oy
ISBN 978-952-206-768-5 pdf
ISSN 2669-8811 (online)
© Nationella centret för utbildningsutvärdering

Innehåll

1	Gemensamma och ändamålsenliga mål utgör grunden för ett fungerande kvalitetsarbete	4
2	Centrala element i kvalitetshanteringen	6
	1. Tydliga mål	7
	2. Ett fungerande ledningssystem	9
	3. Information som stöder utvecklingen	12
	4. En verksamhetskultur som betonar delaktighet	16
	5. Kontinuerlig utveckling och förändring	18
3	Ansvar för kvalitetshanteringen på olika utbildningsstadier	20
4	Sammanfattning	25
5	Centrala begrepp i publikationen	26
6	Mer om ämnet	28

1 Gemensamma och ändamåls- enliga mål utgör grunden för ett fungerande kvalitetsarbete

Välplanerade strukturer och verksamhetsmodeller för kvalitetshantering gör det möjligt att utvärdera hur utbildningsorganisationens mål har uppnåtts. Även lagstiftningen¹ förpliktar alla utbildningsformer och småbarnspedagogiken att utveckla och utvärdera kvaliteten på sin verksamhet.

Verksamhet av hög kvalitet har gemensamt fastställda mål och är systematisk och ändamålsenlig. En fungerande helhet för kvalitetshantering

- tryggar enhetligheten och rättvisan i verksamheten genom att kombinera olika personers verksamhetssätt till gemensamma, öppna verksamhetsmodeller och ansvarsområden
- förbättrar utbildningsorganisationens förmåga att följa upp hur målen uppnås, åtgärda brister och utveckla verksamheten
- skapar metoder för att alla medlemmar i organisationen ska ha möjlighet att påverka och bli hörda med hjälp av öppen responspraxis
- säkerställer att organisationen har en överenskommen ansvarsfördelning och tillvägagångssätt för att genomföra det man gemensamt kommit överens om och följa upp effekterna av åtgärder

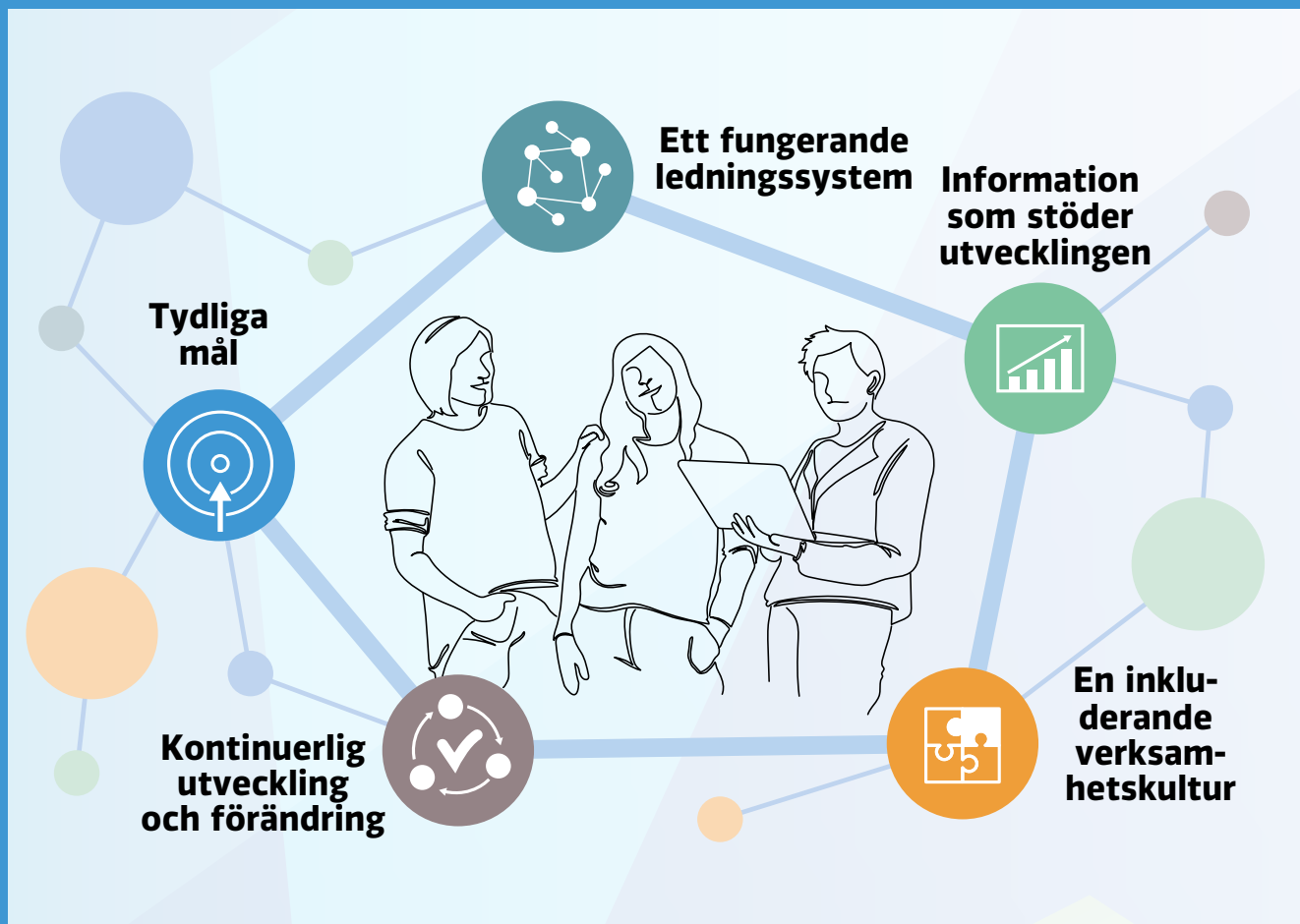
¹ Se *Mer om ämnet* i slutet av publikationen.

- underlättar ledningen av organisationen genom att möjliggöra en tillförlitlig helhetsgranskning av utbildningsorganisationens situation utifrån respons och information
- stöder utvecklingen av en verksamhetskultur som bygger på öppenhet och dialog
- främjar att utbildningsanordnarens, läroanstaltens eller högskolans verksamhet är planmässig och systematisk
- stärker hur hela utbildningssystemet fungerar.

Syftet med den här publikationen är att underlätta kvalitetshandlingen inom utbildning och småbarnspedagogik. Det mångsidiga begreppssystemet för kvalitetshandling har i publikationen sammanfattats i fem centrala element. Tanken är att skapa tydlig struktur i kvalitetshandlingen och därmed främja utvecklingen av kvalitetshandlingen. Samtidigt tryggas också att de lagstadgade skyldigheterna uppfylls. I publikationen beskrivs dessutom nationella aktörer inom kvalitetshandling med sina olika roller på varje utbildningsstadium och inom småbarnspedagogiken.

Publikationen är avsedd som stöd för planeringen och genomförandet av kvalitetsarbetet för alla som arbetar och leder arbetet i utbildningsorganisationerna. Publikationen gäller alla utbildningsstadier och också småbarnspedagogiken.

2 Centrala element i kvalitetshanteringen

1. Tydliga mål

Utgångspunkten för kvalitetshanteringen är att utbildningsorganisationen har tydliga mål för sin verksamhet som alla förbinder sig till.

Arbetet med målen för kvalitetshanteringen börjar med att beskriva vad en högklassig verksamhet innebär. **Utbildningsorganisationen bör förtydliga sin grundläggande uppgift, sin värdegrund och syftet med sin verksamhet.** Ledningen ansvarar för att inleda den här diskussionen och göra alla centrala aktörer delaktiga i den. När målen fastställs är det viktigt att kombinera de nationella målen och skyldigheterna samt organisationens egen strategi och plan för hur den ska genomföras. Det är också viktigt att identifiera viktiga riskfaktorer som påverkar verksamheten och analysera förändringarna i verksamhetsmiljön när målen fastställs. Resultaten i NCU:s utvärderingar har visat att det är möjligt att utifrån tydliga mål ta fram konkreta åtgärder och verksamhet som sedan utgör grunden för utvecklingsarbetet.

Målen ska vara förståeliga och betydelsefulla för både personalen och intressentgrupperna

Det kan vara utmanande att ställa upp tydliga och ändamålsenliga mål för organisationen och för kvaliteten på de centrala verksamhetsområdena. Men det är nödvändigt med tanke på kvalitetshanteringen. **Utan ett gemensamt mål går det inte att utveckla verksamheten i önskad riktning.** Det är viktigt att personalen och de centrala intressenterna deltar då kvalitetsmålen tas fram så att de också förbinder sig till att uppnå dem. Målen ska vara så konkreta som möjligt och tillräckligt utmanande. Man måste också kunna bedöma hur väl målen har uppnåtts. Det är viktigt att målen synliggör befintliga styrkor i verksamheten och bidrar till att identifiera utvecklingsområden.

Bedömningen av hur målen har uppnåtts förutsätter resurstilldelning, planmässighet, systematik och tidtabeller. Att fastställa mål för organisationens olika nivåer främjar att de olika personalgrupperna känner till målen och i sin vardag är engagerade i att uppnå dem.

Kvalitetshandlingen och uppställandet av mål styrs av både nationella och internationella principer

Småbarns pedagogiken, den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen regleras av den nationella lagstiftningen och läroplanerna. De skapar utgångspunkter för utbildningsverksamheten och kvalitetshandlingen genom att ställa upp innehållsmässiga mål samt flera förpliktande strukturella ramvillkor för dem. Yrkesutbildningen och utvecklingen av kvalitetshandlingen styrs förutom av nationella riktlinjer även av den europeiska referensramen för kvalitetssäkring EQAVET². De finländska högskolornas kvalitetshandling och den externa utvärderingen av den styrs av europeiska principer för kvalitetshandling (ESG 2015³).

De internationella och nationella riktlinjer och skyldigheter som beskrivs ovan filtreras till utbildningsorganisationens nivå genom lokala beslut och organisationens egna prioriteringar. Högskolorna har en stark autonomi att besluta om sina undervisningsplaner, medan målen för innehållet på andra utbildningsstadier fastställs på nationell nivå. Den nationella styrningen återspeglar de uppfattningar och värderingar som råder i samhället. Styrningen reagerar också på samhällsliga förändringar, såsom den ekonomiska situationen, den ökande mångfalden bland befolkningen eller det allt glesare nätverket av läroanstalter och skolor. Vidare påverkar detta i vilken riktning utbildningssystemet styrs och vilka mål de lokala anordnarna ställer upp för sin egen kvalitetshandling och sitt utvecklingsarbete.

² European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (EQAVET 2009).

³ The Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area (ESG 2015).

2. Ett fungerande ledningssystem

En av de viktigaste förutsättningarna för att utbildningsorganisationens kvalitetsarbete ska lyckas är att ledningen förbinder sig till att skapa, utnyttja och utveckla kvalitetshanteringen som en helhet. **En fungerande kvalitetshantering är ett viktigt verktyg för ledarna. Med hjälp av kvalitetshanteringen kan ledarna svara på frågan: Hur går det för oss?** Utifrån den information som kvalitetshanteringen ger kan ledningen ställa upp mål, styra personalen och rikta resurser. Ledarna kan bidra till att en kvalitetskultur uppkommer genom att föregå med gott exempel.

En tydlig ansvarsfördelning och uppgiftsbeskrivningar gör utvecklingsarbetet till en del av vardagen

Kvalitetshanteringen bygger på en meningsfull ansvarsfördelning som planerats utifrån målen. Olika personalgrupper och enskilda personer har sina egna roller i organisationens kvalitetshantering.

I en kvalitetshanteringshelhet som betjänar ledningen och personalen grundar sig verksamheten på tydliga ansvar och uppgiftsbeskrivningar. Detta har skapat nya yrkesgrupper för vissa utbildningssektorer, såsom kvalitetschefer. Oberoende av titel är de centrala uppgifterna för personerna som ansvarar för kvalitetsarbetet bland annat att

- upprätthålla och utveckla de olika delarna i helheten för kvalitetshantering, såsom processbeskrivningar, anvisningar och dokumentmallar
- ansvara för åtgärder enligt systemet, till exempel ledningens granskning, sammanställningar av respons, utvecklingsdagar och externa utvärderingar

- utbilda den övriga personalen i kvalitetshantering
- se till att utvecklingsprojekt genomförs
- samarbeta med interna och externa nätverk.

För att utvecklingen ska bli en del av organisationens verksamhetskultur är det meningsfullt att fördela ansvaret för kvalitetsarbetet på organisationens olika nivåer. När man fastställer ansvar och uppgiftsbeskrivningar är det viktigt att beakta att olika utbildningsformer har varierande behov och sätt att organisera arbetet liksom också olika personalstruktur. Ett fungerande kvalitetsarbete kräver dessutom ekonomiska satsningar på att utveckla personalresurser och kompetens i kvalitetsfrågor. Utöver ledarna kan till exempel kontaktpersoner för kvalitetsarbete och för utvärdering, liksom också medlemmar i kvalitetsgrupper fungera som interna samarbetsparter för dem som ansvarar för kvalitetsarbetet. Deras uppgift är att vid sidan av sitt eget arbete föra kvalitetsfrågor vidare i sin referensgrupp och till exempel organisera insamlingen och behandlingen av respons. Att delta i kvalitetsgrupper är ett sätt att påverka den egna organisationens verksamhet. Ett mål för kvalitetsarbetet som ofta nämns är att åtgärder som syftar till att förbättra kvaliteten ska bli vardag för alla medlemmar i gemenskapen.

Att beskriva verksamhetsätten är ett steg mot att utveckla dem

Kvalitetsarbetet gäller alla medlemmar i utbildningsorganisationen. Kvalitetshanteringen får inte vara beroende av en enskild persons aktivitet, utan man måste skapa bestående strukturer och tydliga processbeskrivningar för den. Etablerade verksamhetsmodeller kan vara till exempel olika regelbundet sammankommande kvalitetsgrupper, forum för respons och utveckling eller föräldrakvällar. Ofta kan befintliga strukturer utnyttjas för att främja kvalitetsfrågor. För att verksamheten ska bli regelbunden lönar det sig att beskriva kvalitetsärendena till exempel i en cyklisk årsklocka som upprepas varje år.

Processbeskrivningar, anvisningar och motsvarande dokument säkerställer att de viktigaste sakerna görs tillräckligt lika. Med tiden uppstår det verksamhetssätt inom organisationer utgående från det som man lärt sig genom arbetet, fastän de inte nödvändigtvis har planerats medvetet. **Att beskriva processen är ett steg mot att utveckla processen och trygga verksamhetens kontinuitet.** När verksamhetssättet synliggörs är det lättare att gestalta de punkter som behöver utvecklas. Att beskriva processerna är riskhantering och synliggörande av verksamhetssätten för alla parter. Aktuella processbeskrivningar är också till nytta när personalen byts ut och när nya arbetstagare introduceras. I beskrivningarna berättas hur saker görs inom organisationen, vilka saker som görs på ett enhetligt sätt och vilka som kan variera.

3. Information som stöder utvecklingen

Information leder till fokuserade och aktuella utvecklingsåtgärder

För att kunna följa upp, utvärdera och utveckla utbildningens och småbarnspedagogikens kvalitet krävs ett kunskapsunderlag. Information och data bör samlas in regelbundet för att bedömningarna av utbildningens och småbarnspedagogikens kvalitet och de åtgärder som vidtas ska vara aktuella och fokuserade. Det kunskapsunderlag som behövs består vanligtvis av kvantitativa uppgifter, information från självvärderingar, respons, prognostiseringsinformation och information om lärandet som hämtas från flera olika källor. Den information som behövs varierar beroende på utbildningsstadium. Det kan också förekomma variationer mellan aktörerna inom utbildning och småbarnspedagogik. Orsakerna kan vara knutna till utbildningsområdena och regionala faktorer. Regionala faktorer kan till exempel fungera som bakgrundsfaktorer för barnen som deltar i småbarnspedagogiken, liksom för eleverna inom den grundläggande utbildningen, eller för områdets näringsstruktur. Vid högskolorna betonas vid sidan av nationella och regionala faktorer även de internationella informationsbehoven i anslutning till utbildning, forsknings-, utvecklings- och innovationsverksamhet och arbetsmarknaden.

Inom alla utbildningsformer kan man göra en självvärdering som har anpassats till de centrala uppgifterna och målen för utbildningsformen i fråga. Målet med självvärderingen är i allmänhet att utveckla organisationen processmässigt samt att producera mångsidig information om styrkor och utvecklingsområden i den egna verksamheten. Fokus för självvärderingen kan riktas mot hela utbildningsorganisationen eller mot dess enheter, såsom daghem, skolor, läroanstalter eller högskolornas utbildningsenheter och fakulteter. I bästa fall deltar utbildningsorganisationens olika aktörer och intressentgrupper mångsidigt i självvärderingen.

Det finns ofta tillräckligt med insamlade data och material – det viktiga är att välja de mest centrala faktorerna och utveckla dem

Det produceras mycket kvantitativ information om utbildningen och småbarnspedagogiken som en del av den administrativa styrningen och ekonomiförvaltningen samt olika delområden inom utbildningen. Typiska data är till exempel antalet nybörjarplatser, sökande, personer som avlagt utbildning eller examen samt antalet studerande som deltar eller som avbrutit sina studier. Inom utbildningen på andra stadiet och högskoleutbildningen följer man upp antalet avlagda studiepoäng. För personalens del kan man till exempel följa upp antalet anställda i olika yrkesgrupper, deras utbildningsnivå och deltagande i fortbildning. På ekonomins område kan man till exempel studera de resurser som används för olika verksamheter i utbildningsorganisationerna eller förhållandet mellan offentlig finansiering och extern finansiering.

Det är viktigt att för varje utbildningsorganisation välja den information som är mest betydelsefull med tanke på kvalitetshandlingen och utvecklingen av kvaliteten. Produktionen av information kan i hög grad binda personalresurserna inom organisationer som jobbar med utbildning och småbarnspedagogik. Då är det viktigt att regelbundet kritiskt granska och vid behov gallra bland den information som tas fram. Det är också viktigt att komma ihåg att de valda informationskällorna återspeglar varje organisations uppfattning om den eftersträfvade kvaliteten.

Flera aktörer – såsom ministerierna, NTM-centralerna, kommunerna, landskapsförbunden och Utbildningsstyrelsen – producerar prognostiseringsinformation för aktörer inom småbarnspedagogiken och utbildningen. Även i fråga om prognostiseringsinformation bör betoningen läggas på att välja och att ta fram den mest ändamålsenliga informationen för varje aktör.

Respons behövs – hur målgrupperna väljs har en nyckelroll

Alla som utbildar, deltar i utbildning och utnyttjar resultaten av den bör ha möjlighet att ge respons och på så sätt påverka utbildningens kvalitet. Respons kan samlas in till exempel av elever och studerande samt av vårdnadshavare till barn och unga som deltar i utbildning och småbarnspedagogik. Syftet ska vara att samla in sådan information som inte ingår i den befintliga statistiken eller motsvarande material eller som kompletterar och fördjupar bilden av den. Inom småbarnspedagogiken kan man använda metoder som beaktar barnens ålder och utvecklingskedan och som stärker barnets delaktighet och möjligheter att påverka. I den yrkesinriktade utbildningen på andra stadiet och inom högskoleutbildningen betonas den respons som samlas in från intressentgrupper och arbetsgivare.

Responsen kan ge information om flera olika teman, utifrån vilka man kan utveckla utbildningsorganisationen. Då insamlingen av respons planeras skissar man per målgrupp upp vad det behövs information om som grund för utvecklingsarbetet. Respons kan samlas in bland annat om följande:

- vårdnadshavarnas, elevernas och de studerandes nöjdhet med till exempel tjänsterna inom småbarnspedagogiken och utbildningen
- hur hela lärprocessen och handledningstjänsterna fungerar i studiernas olika skeden
- undervisningens och utvärderingens kvalitet

Inom yrkes- och högskoleutbildningen samlar man in respons från arbetsplatserna om arbetslivssamarbete, lärande i arbetslivet och praktik. Dessutom kan man i större utsträckning be om respons bland annat om att läroplanerna och undervisningens innehåll är aktuella. Respons kan samlas in genom enkäter, genom att höra arbetsgivarna i olika organ inom utbildningsorganisationen eller som en del av gemensamma

utvecklingsprojekt. Dessutom kan personalens utvecklingssamtal utnyttjas för att samla in respons i utbildningsorganisationerna i de fall då personalens uppgifter omfattar samarbete med arbetsgivarpartnerna.

Inom den grundläggande utbildningen och utbildningarna på andra stadiet blir intressentgruppernas betydelse allt viktigare. Respons kan samlas in till exempel från ungdoms- och idrottsväsendets samarbetspartner, organisationer och livsåskådnings-samfund som samarbetar med skolor och läroanstalter eller aktörer inom småbarns-pedagogiken.

Den fortsatta behandlingen av responsen är en väsentlig del av kvalitetshandlingen. Vid insamlingen av respons bör man beakta att den insamlade responsen också ska behandlas och att man ska kunna göra sammandrag av den för att kunna besluta om utvecklingsåtgärderna. Intressentgrupper kan också tas med i behandlingen av responsen och i utformningen av utvecklingsåtgärderna. Det är viktigt att informera eleverna, studerandena, vårdnadshavarna, arbetsgivarpartnerna och andra intressent-grupper om de utvecklingsåtgärder som vidtagits utifrån responsen. På detta sätt synliggör man de effekter som responsen har och uppmuntrar responsgivarna att även i fortsättningen ge respons.

4. En verksamhetskultur som betonar delaktighet

Kvalitetskulturen bygger på delaktighet

Med en verksamhetskultur som uppmuntrar till deltagande kan man främja kvalitetshandlingens effektivitet och ett smidigt samarbete. När utbildningsorganisationen delar upp ansvaret för kvalitetsarbetet och skapar möjligheter att påverka för olika parter stärker den samtidigt engagemanget i kvalitetshandlingens genomförande, resultat och utveckling. I en verksamhetskultur som betonar delaktighet kan barnen, eleverna och studerandena, personalen och ledningen påverka vilket slags daghem, skola, läroanstalt eller högskola de har.

För att utveckla kvalitetshandlingen behövs alla parter i utbildningsorganisationen. Alla från elever, studerande, lärare, rektorer och läroanstaltens övriga personal till vårdnadshavare, utbildningsanordnare, kommunala beslutsfattare och andra externa intressentgrupper behövs. Att främja delaktigheten är ett värde i sig som främjar hela utbildningsorganisationens välbefinnande, känsla av samhörighet och ansvarstagande i gemensamma frågor. **Att granska saker tillsammans utvecklar redan i sig deltagarnas förståelse för verksamhetens mål och utvecklingsmöjligheterna.** Respons som samlats in från olika aktörer om verksamhetens styrkor, god praxis och utvecklingsbehov utgör ett viktigt basmaterial för utbildningsorganisationens självvärdering. Det här materialet uppdateras kontinuerligt. Kvalitativ information om verksamheten som samlats in med hjälp av metoder som betonar delaktighet (till exempel enkäter, självvärderingssamtal, verkstäder) är lika viktig som kvantitativ information för att kvalitetshandlingen ska kunna utvecklas. Med hjälp av denna information är det möjligt att lyfta fram till exempel utvecklingsområden som inte identifierats tidigare eller få information från organisationen om orsakerna till olika fenomen.

En verksamhetskultur som betonar delaktighet grundar sig på öppenhet och förtroende

För att skapa en trygg atmosfär som uppmuntrar till utveckling behövs hela skol-, läroanstalts- eller högskolegemenskapen. Daghemsföreståndaren, rektorn eller andra ledare inom utbildningsorganisationen har en särskilt viktig roll när det gäller att bygga upp en verksamhets- och kvalitetskultur som betonar delaktighet. Interna och externa intressentgrupper (till exempel de studerande, personalen, föräldrarna och direktionen) ska kunna lita på att man vill höra och utnyttja deras olika, och även kritiska, åsikter om framgångar, utvecklingsbehov och brister i anslutning till kvalitetshandlingen.

Med tanke på kvalitetshandlingen inom utbildningen är det också viktigt att försäkra sig om att man verkligen utnyttjar den respons som samlats in med hjälp av metoder som stärker delaktigheten. Eftersom hörandena också sysselsätter dem som ska höras, bör man överväga vilka olika aktörer som ska inkluderas med tanke på ändamålsenligheten. **En effektiv kvalitetskultur innebär ofta samma sak som en verksamhetskultur som betonar delaktighet.** Med tanke på bådass utveckling är det viktigt att man utifrån den insamlade responsen vid behov gör ändringar eller åtgärdsplaner. Effekter, resultat och fortsatta åtgärder bör också kommuniceras systematiskt.

5. Kontinuerlig utveckling och förändring

Kvalitetsarbetet är framtidsinriktat och nyskapande

I kvalitetshanteringen ses utveckling som siktar på förändring vanligtvis som en kontinuerlig process där planering följs av genomförande, utvärdering och utveckling. Syftet med denna modell för kontinuerlig förbättring av verksamheten är att hjälpa organisationer att skapa en verksamhetskultur där verksamhetsutvecklingen är kontrollerad och systematisk. När planerna skrivs ner (planera) är det lättare att börja genomföra något nytt utifrån dem (genomföra). Efter en tid lönar det sig att stanna upp och granska om utvecklingsåtgärderna har medfört önskade förändringar och fört utbildningsorganisationen närmare de gemensamt fastställda målen (utvärdera). Utifrån detta kan nödvändiga ändringar göras (utveckla).

Kvalitetsarbetet är inriktat på framtiden. Kontinuerlig utveckling innebär ofta förändring och att skapa nytt, eftersom det sällan räcker med att etablera tjänsternas kvalitet eller verksamhetens nuläge. En kvalitetsutvärdering som grundar sig på utbildningsorganisationens egen kvalitetshandling har förändringskraft. En kvalitetsutvärdering med förändringskraft är en del av ledningssystemet och producerar snabba lägesanalyser, identifierar behoven hos dem som använder tjänsterna samt stärker personalens, elevernas, de studerandes och samarbetspartnerns delaktighet. Resultaten kan också tillämpas på lokala förhållanden och föränderliga verksamhetsmiljöer.

En välfungerande process för kontinuerlig utveckling handlar sist och slutligen om att bygga upp en utvecklingsorienterad verksamhetskultur och upprätthålla den i vardagen. Kvalitetshandling ger hela personalen verktyg för att dela god praxis. Den erbjuder också verktyg för att åtgärda brister samt kanaler för att kommunicera och söka lösningar tillsammans. Fungerande processer och verksamhetssätt som alla är medvetna om skapar förtroende inom organisationen och en känsla av att situationer kan hanteras även under kriser.

Systematiska processer stöder verksamheten vid förändringar

Bakom kvalitetstänkandet ligger en systemisk syn på fenomenens mångfald och ömsesidiga beroenden. Även kvalitetshandlingen har i princip många perspektiv. En välplanerad, väl genomförd och väl ledd kvalitetshandlingshelhet beaktar flera olika framtida alternativ och konsekvenser. Den är en central del av det strategiska beslutsfattandet och organisationens lärande. Med hjälp av kvalitetshandling kan man ta fram data i realtid, vilket stärker utbildningsorganisationernas anpassningsförmåga.

Systematiken gäller inte bara den mångsidiga information som kvalitetshandlingshelheten producerar, utan också utbildningsorganisationens förmåga att utnyttja informationen. Extern utvärdering är ett sätt att förbereda sig för framtiden och utveckla funktionsförmågan. Extern utvärdering är ett sätt att garantera att organisationens system, strukturer och samarbetsätt fungerar med tanke på både gemenskapen själv och organisationens regionala och nationella uppgift. Den producerar information om hur kvalitetshandlingshelheten fungerar samt om styrkor, utvecklingsområden och god praxis i anslutning till kvalitetshandlingen.

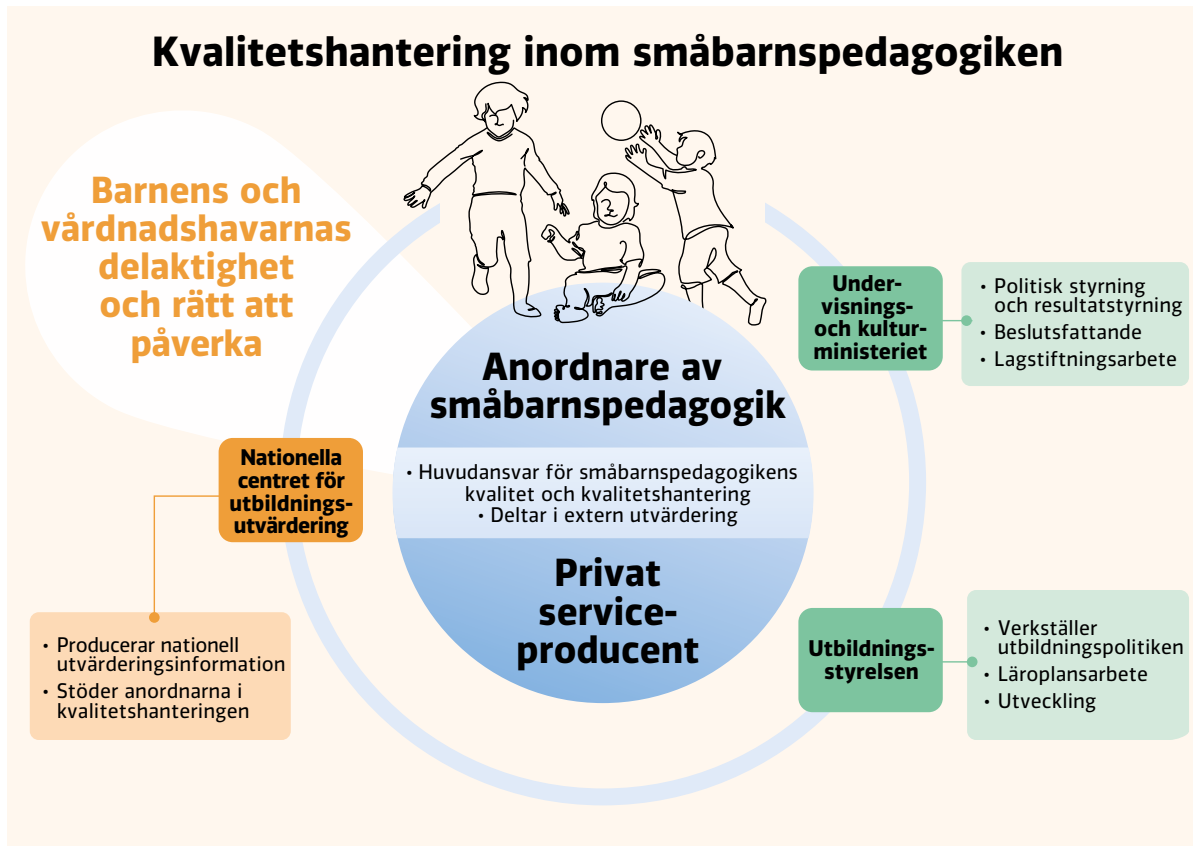
Utgångspunkten är att kvalitetshandlingen har ett utvecklande syfte. Den stöder uppnåendet av målen för utbildningen och småbarnspedagogiken och hjälper till att identifiera styrkor, god praxis och utvecklingsområden samt att planera ändamålsenliga utvecklingsåtgärder. Kvalitetshandlingen uppmuntrar också till systematisk produktion och dokumentering av information, vilket i sin tur säkerställer att kvalitetshandlingsområdena kan utvärderas även i framtiden.

3 Ansvar för kvalitetshanteringen på olika utbildningsstadier

I detta kapitel beskrivs hur ansvaret för kvalitetshanteringen fördelas mellan anordnare av utbildning och småbarnspedagogik, högskolor samt nationella och internationella aktörer. Ansvarsfördelningen förtydligas för varje utbildningsnivå med en figur där aktörerna och deras roller beskrivs.

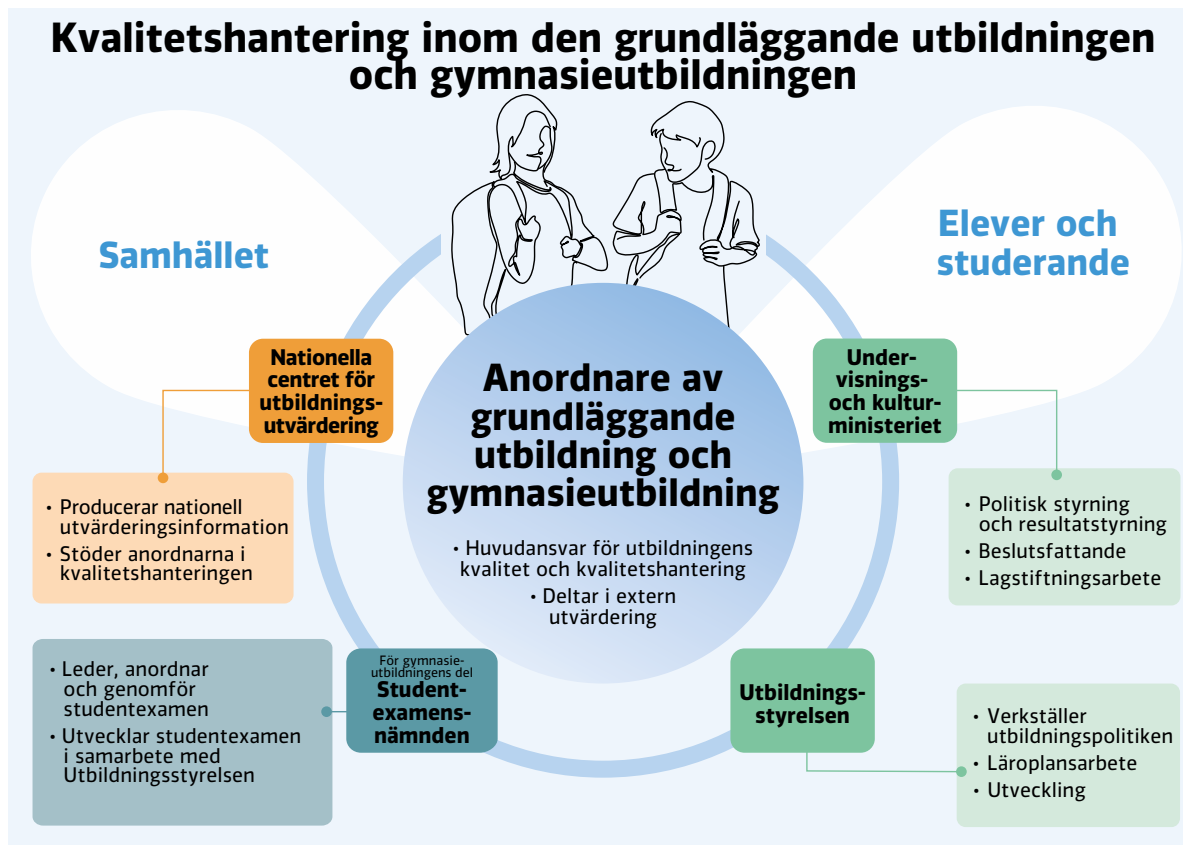
Kvalitetshantering inom småbarnspedagogiken

Kvalitetshantering inom småbarnspedagogiken

Varje finländskt barn har rätt att delta i småbarnspedagogik som kommunerna bör ordna enligt familjernas behov. Kommunen har också huvudansvaret för handledningen, rådgivningen och övervakningen av privata serviceproducenter inom sitt område. Varje kommunal och privat aktör ansvarar för att småbarnspedagogiken genomförs på ett högklassigt sätt och för att verksamheten följer både lagen om småbarnspedagogik och Utbildningsstyrelsens grunder för planen för småbarnspedagogik. NCU:s uppgift är att stödja anordnare av småbarnspedagogik och serviceproducenter i deras kvalitetshantering. I samarbete med undervisnings- och kulturministeriet har NCU skapat kvalitetsutvärderingssystemet Valssi för småbarnspedagogiken. Anordnare och serviceproducenter kan använda systemet för sin kvalitetshantering. I Valssi finns forskningsbaserade verktyg med hjälp av vilka aktörer inom småbarnspedagogiken kan utvärdera och utveckla pedagogiken och verksamhetskulturen inom småbarnspedagogiken men också strukturer som stöder verksamheten.

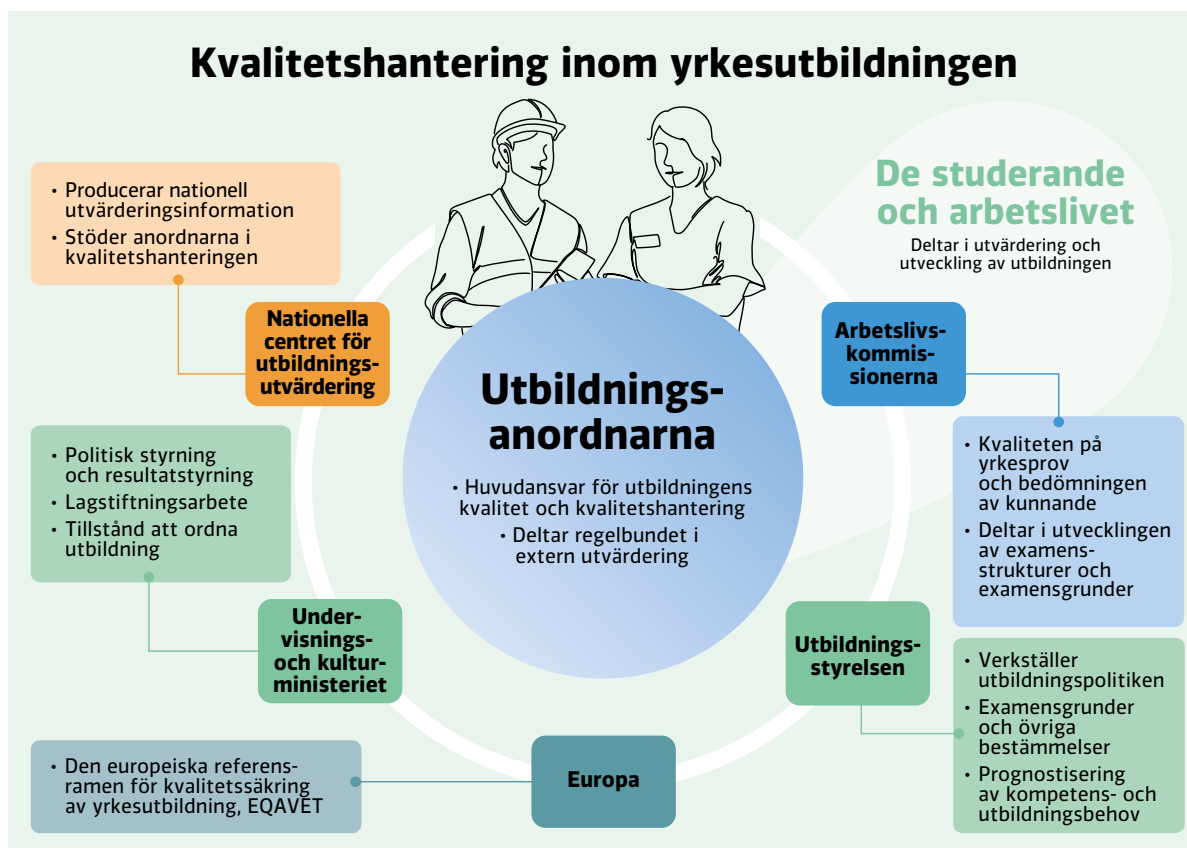
Kvalitetshantering inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen

Kvalitetshantering inom den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen

Anordnare av grundläggande utbildning och gymnasieutbildning är skyldiga att ansvara för utvärderingen och kvalitetshanteringen av sin verksamhet. Det centrala är att anordnarna själva kan välja sina utvärderingsmetoder och utvärderingsområden. Kvalitetshanteringen hos anordnare av grundläggande utbildning och gymnasieutbildning styrs och stöds på nationell nivå av NCU, undervisnings- och kulturministeriet, Utbildningsstyrelsen samt Studentexamensnämnden. Nämnden har en tydlig roll i fråga om att säkerställa kvaliteten på gymnasieutbildningen och producera statistik. Centrala verktyg för utveckling av kvalitetshanteringen på nationell nivå är till exempel olika utvecklingsprogram och publikationer som producerats av arbetsgrupper, kvalitetsstrategin för gymnasieutbildningen (UKM 2022) samt de nationella kvalitetskriterierna för den grundläggande utbildningen (UKM 2012). Med hjälp av dessa har man stött utbildningsanordnarnas möjligheter att identifiera styrkor och utvecklingsområden i sin verksamhet. Dessutom producerar NCU information för utveckling och beslutsfattande. NCU utvärderar lärresultaten inom den grundläggande utbildningen och genomför tema- och systemutvärderingar som gäller den grundläggande utbildningen och gymnasieutbildningen samt externa utvärderingar av kvalitetshanteringssystem.

Kvalitetshantering inom yrkesutbildningen

Kvalitetshandling inom yrkesutbildningen

Anordnarna av yrkesutbildning har huvudansvaret för kvaliteten och kvalitetshandlingen i fråga om examina, utbildningen och den övriga verksamheten. Utbildningsanordnarna är skyldiga att delta i den externa utvärderingen av verksamheten och kvalitetshandlingen. Det är viktigt att de studerandes och arbetslivets delaktighet i utvecklingen och utvärderingen av utbildningen stärks. Undervisnings- och kulturministeriet utarbetar strategiska riktlinjer för kvalitetshandlingen, styr och finansierar samt ansvarar för beredningen av lagstiftningen. Kvalitetsstrategin för yrkesutbildningen (UKM 2019) drar upp övergripande riktlinjer för kvalitetshandlingen inom all yrkesutbildning och dess olika genomförandeformer. Utbildningsstyrelsen ansvarar för examensgrunderna och utvecklar utbildningen samt stöder utbildningsanordnarna i deras kvalitetshandling. Arbetslivskommissionerna säkerställer kvaliteten på yrkesprov och bedömning av kunnandet. NCU utvärderar lärresultaten och kvalitetssystemen inom yrkesutbildningen samt genomför tema- och systemutvärderingar.

Kvalitetshantering inom högskoleutbildningen

Kvalitetshantering inom högskoleutbildningen

Till de viktiga aktörerna inom kvalitetshandlingen i den finländska högskoleutbildningen hör högskolorna, som ansvarar för kvaliteten på sin egen verksamhet och läroplanerna. Bland aktörerna finns även undervisnings- och kulturministeriet samt NCU, vars uppgift är att genomföra extern utvärdering av högskolorna. Finland är en aktiv del av det europeiska området för högre utbildning (EHEA), vilket påverkar högskolornas, NCU:s och undervisnings- och kulturministeriets sätt att förstå kraven på högskoleutbildningens kvalitetshandling. De gemensamma europeiska principerna som Finland följer finns inskrivna i ESG-dokumentet⁴. För att NCU ska bevara sin ställning som en pålitlig europeisk extern utvärderare av högskoleutbildningen måste NCU med fem års mellanrum genomgå en utvärdering som är baserad på kraven i ESG-dokumentet. Dessutom regleras enskilda examinas innehåll, behörighetsvillkor och rättigheter att utöva yrke i Finland även av andra ministerier och myndigheter. Utbildningsstyrelsen och Valvira ansvarar för erkännandet av examina.

4 The Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG)

4 Sammanfattning

En god kvalitetshandling är behovsbaserad och mångfacetterad. Den utgår från vardagen och lever i den. Då är det lätt för varje medarbetare att identifiera fördelarna med en fungerande kvalitetshandling i sitt eget arbete och att främja utbildningens eller småbarnspedagogikens kvalitet i vardagen.

Trots att de olika utbildningsformerna och småbarnspedagogiken har egna särdrag grundar sig lagstiftningen om anordnarnas och högskolornas självvärdering i regel på samma principer. Men utvärderingen och kvalitetshandlingen genomförs ändå utgående från utgångspunkterna på varje utbildningsstadium.

När kvalitetsarbetet är välplanerat och väl genomfört stöder det genomförandet av kärnverksamheten och frigör samtidigt resurser för något nytt. Genom kvalitetshandling och utvärdering av den finländska utbildningens och småbarnspedagogikens kvalitet fungerar utbildningssystemet bättre och förändringsberedskapen ökar. Samtidigt förbättras likabehandlingen av de studerande och genomförandet av en jämlik utbildning. Målet är att kvalitetshandlingen och utvärderingen på ett ändamålsenligt sätt kopplas till utbildningsorganisationernas verksamhet och stöder utvecklingen av utbildningen och den kontinuerliga förbättringen av kvaliteten på bästa möjliga sätt. Kvalitetskulturen i daghem, skolor, läroanstalter och högskolor uppstår inte ur tomma intet, utan är resultatet av ett arbete som uppmuntrar till delaktighet.

Målet med NCU:s stöd och utvärdering inom området kvalitetshandling är att göra det finländska utbildningssystemet mer fungerande, att stödja utvecklingen av verksamheten och att främja likabehandling av elever och studerande. Högklassig utbildning och småbarnspedagogik är viktigt för att vi ska kunna trygga förändringsförmågan i vårt samhälle. Därför bör kvalitetshandling och kvalitetsutvärdering genomföras på alla utbildningsstadier på ett systematiskt och tillräckligt enhetligt sätt och med hjälp av principerna för utvecklande utvärdering.

5 Centrala begrepp i publikationen

Kvalitetshantering

Med kvalitetshantering avses de rutiner, processer eller system med vilka utbildningsorganisationen planerar, genomför, upprätthåller, utvärderar och utvecklar kvaliteten på sin verksamhet. Kvalitetshantering kan betraktas som ett överbegrepp som inkluderar säkring, utveckling, ledning och styrning av kvaliteten.

Helhet för kvalitetshantering

Med helheten för kvalitetshantering (jfr kvalitetssystem) avses en systematisk helhet som består av organiseringen av kvalitetshantering, ansvarsfördelningen, rutinerna och resurserna. Varje utbildningsorganisation bestämmer själv målen, strukturen, verksamhetsprinciperna och vilka metoder som ska användas i deras kvalitets-hanteringshelhet samt ansvarar för att utveckla kvalitetshantering.

Kvalitetskultur

Kvalitetskulturen är en del av organisationens verksamhetskultur. Kvalitetskulturen beskriver hur verksamhetens kvalitet förstås i organisationen samt hur kvaliteten upprätthålls, utvecklas och syns i den dagliga verksamheten. Kvalitetskulturen uppstår och utvecklas i verksamheten och är resultatet av en öppen, gemensam och inkluderande process. Utbildningsorganisationen kan själv konkretisera vad kvalitetskulturen innebär i dess egen verksamhetskontext.

Kännetecknande för en etablerad kvalitetskultur är bland annat att den främjar öppenhet, omfattande delaktighet, förmåga att identifiera sina egna styrkor och utvecklingsområden. Både enskilda personer och hela gemenskapen är engagerade i verksamhetens kvalitet och utvecklingen av den.

Kvalitetsarbete

Med kvalitetsarbete avses konkret verksamhet för att upprätthålla och utveckla verksamhetens kvalitet i en organisation. Kvalitetsarbete handlar om att förverkliga kvalitetshandlingen i praktiken.

Utvecklande utvärdering

Utvecklande utvärdering är ett centralt verksamhetssätt vid NCU och bygger också på vår lagstiftning.

Grunden för utvecklande utvärdering är ett förtroende mellan den som utför och den som deltar i utvärderingen samt utbildningsorganisationens ansvar för utvecklingen av sin verksamhet. Metoderna för utvecklande utvärdering skräddarsys enskilt för varje fall så att de stöder effekten av utvärderingarna och att verksamheten utvecklas under utvärderingsprocessen.

Den utvecklande utvärderingen ger en analys av läget, slutsatser och rekommendationer. De kan utnyttjas av såväl nationella, regionala och lokala aktörer som av utbildningsanordnare, högskolor och olika intressenter. Deltagarna får som resultat av utvärderingarna extern respons om utvecklingsområden i verksamheten, god praxis och egna styrkor.

6 Mer om ämnet

Stöd för kontinuerlig utveckling är en av tyngdpunkterna i NCU:s utvärderingsverksamhet. Mer information om tyngdpunkterna i vår verksamhet: <https://karvi.fi/sv/ncu/information-om-ncus-tyngdpunkter/>

NCU:s uppgift är att stödja utvecklingen av kvalitetshanteringen. Du kan bekanta dig med utvärderingarna av kvalitetshantering på NCU:s webbplats: <https://karvi.fi/sv/ncu/information-om-ncus-tyngdpunkter/>

Principerna och metoderna för utvecklande utvärdering beskrivs i publikationen *Utvecklande utvärdering vid Nationella centret för utbildningsutvärdering*: <https://karvi.fi/sv/2020/04/21/utvecklande-utvardering-inkluderar-lar-nytt-och-stravar-efter-att-paverka-bekanta-dig-med-den-nya-publikationen/>.

ESG 2015. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). Brussels, Belgium.

EQAVET 2009. European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (EQAVET). Europaparlamentets och rådets rekommendation om inrättande av en europeisk referensram för kvalitetssäkring av yrkesutbildning. Europeiska unionens officiella tidning 18.6.2009.

Gymnasielagen 714/2018.

Lagen om grundläggande utbildning 628/1998.

Lagen om Nationella centret för utbildningsutvärdering 1295/2013.

Lagen om yrkesutbildning 531/2017.

Moitus, S. & Kamppi, P. 2020. Utvecklande utvärdering vid Nationella centret för utbildningsutvärdering. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Sammanfattningar 10:2020.

NCU 2019. Auditeringshandbok för högskolor 2019–2024. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 20:2019.

Undervisnings- och kulturministeriet 2011. Ammatillisen koulutuksen laatustrategia 2011–2020 (Kvalitetsstrategi för yrkesutbildningen 2011–2020). Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:9.

Undervisnings- och kulturministeriet 2012. Kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen: kvalitetskriterier för den grundläggande utbildningen, morgon- och eftermiddagsverksamheten inom den grundläggande utbildningen och för skolans klubbverksamhet. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2012:30.

Undervisnings- och kulturministeriet 2020. Mot toppkvalitet. Kvalitetsstrategi för yrkesutbildningen till år 2030. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2020:24.

Undervisnings- och kulturministeriet 2022. Kvalitetsstrategi för gymnasieutbildningen. Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2022:47.

Vlasov m.fl. 2019. Grunder och rekommendationer för utvärdering av småbarnspedagogikens kvalitet. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 3:2019.

Yrkeshögskolelagen 932/2014.

NCU

Nationella centret för
utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 HELSINGFORS
kirjaamo@karvi.fi
telefonväxel: 029 533 5500
karvi.fi